

Аналіз верша М. Багдановіча “Маёвая песня”

Урок беларускай літаратуры ў 7 класе

І. Ч. Саўко,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
вышэйшай катэгорыі
СШ № 7 г. Ваўкавыска

Мэта: напрыканцы ўрока вучні

- будуць ведаць, як аналізаваць верш М.Багдановіча “Маёвая песня”;
- будуць умець вызначаць ролю мастацкіх сродкаў у вершы;
- навучацца дакладна фармуляваць свае думкі;
- разаўюць уменне выразна чытаць радкі верша.

Задачы выхавання і развіцця асобы вучня: выхоўваць пачуццё любові да прыроды, Радзімы, беларускага слова, фальклору, пачуццё гонару і павагі да знакамітых людзей беларускай зямлі.

Эпіграф: “Паэзія М.Багдановіча – гэта квітнеючы чароўны сад, у якім сабраны водар беларускай зямлі”. П. Панчанка (**запісаць на дошцы**)

Ход урока

1.Арганізацыйны момант.

2.Уступнае слова настаўніка.Калі паміраюць паэты,

Што ні перад кім не гнуцца, –
У чалавецтва прасветы
На ўсе вякі застаюцца.
І ні пры чым тут гены,
Што правяць жыццём і светам,
Паэтам няма замены,
Няма замены паэтам!

Гэтыя радкі А.Грачанікаў прысвяціў класіку беларускай літаратуры М.Багдановічу. Ён пражыў усяго 25 год.Але плёну гэтага жыцця , кароткага і яснага, як бліскавіца, суджана тое даўгалецце, якім лёс надзяляе ўсё таленавітае на зямлі. Сённяшні ўрок мы прысвячаем М.Багдановічу.

Прыступаем да праверкі Д/з.

Мэта: праверыць веды вучняў аб жыцці і творчасці М.Багдановіча.

Сл.наст. Дома патрэбна было закончыць табліцу ”Этапы жыцця і творчасці М.Багдановіча”(бярэцца сшытак для праверкі д\з).

Індывідуальную работу выконвалі Старажук Уладзіслаў (Прэзентацыя) і Матылевіч Карына (Паведамленне “Звесткі пра жыццё і творчасць М. Багдановіча). Увага!

Заданне для вучняў: На аснове прэзентацыі і паведамлення Карыны правярэць правільнасць выкананай д. работы.

(выступленне вучняў).

Слайд №1.9 снежня 1891г.

г. Мінск.

Слайд №2.1892год.

г.Гродна.

Слад №3. 1896

г.Ніжні Ноўгарад.

Слайд №4.1907 год

першы друкаваны твор “Музыка”.

Слайд №5.1908год

г.Яраслаль.

Слайд №6. 1911 – г. Мінск.

Слайд №7 1913 – зборнік”Вянок”

Слайд №8 25 мая 1917

г.Ялта.

Сл.наст. Сёння на ўрок я прынесла букецік васількоў.Вам неабходна падумаць над пытаннем:

сімвалам чаго з’яўляўся васілёк для М.Багдановіча?

(Вучні: гэта кветка сімвал Беларусі. А М.Багдановічу яна навявала ўспамін пра краявіды Беларусі , пра яе народ, мову, бо жыў ён у Расіі, а знаёміўся са сваёй радзімай па кніжках , якія былі ў хатняй бібліятэцы.)

Сл. наст. М.Багдановіч у дзяцінстве любіў чытаць і слухаць казкі на беларускай мове. Зараз мы паслухаем алегарычную казку пра кветку васілёк.

Гэта адбылося ў тых часы, калі чалавек толькі навучыўся сеяць жыта.Жыта вырастала невысокім.Сумна было каласкам пад спякотным сонцам.

Надышла ноч.Яна прынесла расу і прахолоду, напаіла каласкі расой. Выпрасталіся яны, паднялі галоўкі і ўбачылі незвычайнай прыгажосці зорнае неба. Каласкі былі зачарваныя прыгажосцю зорчак і пачалі запрашаць да сябе на зямлю. Скацілася спачатку адна зорачка, потым мноства зорак скацілася на зямлю. Раніцай зорачкі аблашчылі праменьчыкі сонейка і ператварыліся яны ў ярка-сінія кветачкі.Узрадаваліся каласкі гэтаму сяброўству.

Аднойчы ўсе заўважылі адзінокі Васілёк, які рос наводдаль.Быў ён нядужы, слабенькі. Моцны вецер вырваў яго з карэньчыкам і панёс далёка ад сваёй нівы, у чужы край. Засумаваў Васілёк па Радзіме,пытаў у сонейка, ці красуюць яшчэ каласкі на палях, прасіў яго цяплей саграваць зямельку. А сам сплятаў вяночак з красак, каласкоў, зорчак. Памяць аб сабе паслаў на Радзіму.

Прайшоў час .Не стала Васілька, толькі вяночак застаўся. І хто дакранецца да яго ,той становіцца мудрым, рамантычным, патрыётам сваёй Радзімы. А зорачкі з вяночка асвятляюць яму шлях.

Заданне для класа: Падумайце, чым жыццё М. Багдановіча падобна да жыцця героя казкі?

(Жыццё М. Багдановіча вельмі падобна да жыцця героя казкі Васілька, бо ў дзяцінстве паэту прыйшлося пакінуць сваю Радзіму, але застацца адданым ёй. Усе свае вершы М.Багдановіч пісаў на беларускай мове, сабраў у адзіны зборнік ”Вянок” і падараваў яго сваім нашчадкам.)

Сл.нас.М.Багдановіч падзяліўся багаццем сваёй душы з намі праз вершы і ўзбагаціўся любоўю чытачоў. Мы ўдзячны паэту за тое, што ён праславіў нашу Радзіму і мову.

(выстаўленне адзнак)

3.Новы матэрыял .

Сл.наст. Каб у садзе кветачкі аблашчыць,
З-пад зляжалых аблок здалёк,
Ляціць віхлясты, сінякрылы ,
Вясны пасланец матылёк. (адкрываецца выява матылька)

Пытанні класу: Які ўспамін навявае матылёк?

Падбярэце прыметнікі да слоў, запісаных на дошцы: неба, дрэвы, кветкі, сонейка, настрой.

Адказ: **неба** блакітнае, чыстае, бяздоннае; **дрэвы** ў квецені , у зялёных лісточках; **сонейка** цёплае, ласкавае; **настрой** радасны ,бадзёры.

Сл.нас.На вуліцы зіма. А пасланец вясны матылёк нам стварыў бадзёры , сонечны настрой, які дапаможа нам пазнаёміцца з тэмай урока. (называецца і запісваецца ў сшыткі тэма ўрока). Зачытваецца эпіграф.

Мэтавызначэнне: напрыканцы ўрока вы павінны будзеце

Знаць

Умець

Навучыцца

Развіць

Сл. наст. : абагульняюцца мэты і задачы ўрока.

Сл.наст. Козел Юлія будзе на ўроку выконваць ролю даследчыка літаратуры. Ёй самастойна трэба было знайсці адказы на пытанні адпаведна тэмы ўрока.

Сл.наст. А зараз звернемся да верша.

Заданне класу:

1.Сачыць за чытаннем настаўніка, ставіць ў словах націскі, акцэнтаваць увагу на выразнасці чытання. Вызначыць тэму і настрой верша.

Сл.наст.Перад чытаннем верша звернемся да тлумачэння лексічнага значэння слоў, якія ўжываюцца ў вершы.

(Словы запісаны на дошцы, чытаюцца вучнем)

Шпаркі –хуткі;

Зёлкі –лекавыя травы, кветкі;

Чарот –балотная травяністая расліна.(Запісаць на дошцы)

2. Настаўнік чытае верш.

3.Звяртае ўвагу на эпіграф да верша.

Сл.наст. Чаму словы Поля Верлена былі ўзяты ў якасці эпіграфа да верша?На гэтае пытанне дасць адказ Козел Юля.(выступленне даследчыка)

Даследчык: Поль Верлен – французкі паэт 19 стагоддзя. М.Багдановіч цікавіўся яго творчасцю , рабіў пераклады на беларускую мову вершаў французскага паэта. Радкамі Поль Верлена М.Багдановіч імкнуўся падкрэсліць музычнае гучанне ў сваім вершы..

Калектыўны адказ на пытанні.

Якая тэма верша? (прыроды, вясны)

Якім настроем прасягнуты верш?(радасна-сумным)

Звярніцеся да верша. Якія карціны вам уяўляюцца пры чытанні верша?

Які галоўны вобраз у вершы?(матылёк) Што ён сімвалізуе ў вершы? (абуджэнне вясны)

Ахарактарызуйце лірычнага героя.(Лірычны герой захапляецца прыгажосцю прыроды, чуе яе музыку. Ён лічыць сябе адзіным цэлым з прыродай, адчувае тое, што нябачна вокам. Пра такіх людзе гавораць – таленавіты чалавек. Для яго музыка перш за ўсё.)

А чаму ў вершы чуецца сум? (Таму што не ўсе бачаць непаўторнасць і прыгажосць кожнай хвіліны жыцця. Людзей хвалююць штодзённыя праблемы жыцця, а не матылёк.)

Зачытайце радкі ,у якіх заключаецца асноўная думка.

Сл.наст. (пытанне даследчыку: Якую інфармацыю можна паведаміць пра верш.)

Даследчык: Верш мае другую назву”Па-над белым пухам вішняў”. Ён уваходзіць ў цыкл вершаў “У зачараваным царстве” адзінай, складзенай самім паэтам кнігі “Вянок”. Якая была выдадзена ў 1913 годзе ў Вільні.

Фізікультмінутка. (практыкаванні для вачэй на аснове казкі пра матылька) Я запрашаю вас паназіраць за нашым матыльком, якому вельмі весела на квяцістым полі. І разам з ім выканаць практыкаванні для адпачынку вачэй. Матылёк то адрываецца ад пахучай кветкі і ляціць угору , то ізноў садзіцца на яе. І гэтак паўтарае некалькі разоў. Раптам яму захацелася прывітаць кветачку справа, затым злева. І так лятаў матылёк ад кветачкі да кветачкі некалькі разоў і адорваў іх сваёй ласкай .Наш матылёк гарэза .Ён у паветры пачаў выпісваць васьмёркі . Настрой цудоўны і матылёк закружыўся ў лёгкім танцы. Павееў ветрык , затрымцелі крыльцы нашага гарэзы. У паветры матылёк пачаў выпісавць розныя зігзагі. Раптам заўважыў незнаёмы прадмет , апусціўся на яго і пачаў любавалася веснавым пейзажам. А мы працягваем працаваць далей.

Сл. наст. Творчасць М.Багдановіча звязана з вуснай народнай творчасцю . Адтуль ён браў вобразы , тэмы.А паспрабуйце ўспомніць, які верш ,разглядаемы намі ў 6 класе, напісаны на аснове міфалагічнага апавядання?

“Вадзянік”, быў напісаны на аснове міфа пра Вадзяніка)

Як у фальклоры тлумачыцца гэты вобраз?(аповед пра матылька з фальклору)

Матылёк ва ўяўленні ўсходніх славян звязаны з іншым , “тым” светам, таму і стаў атаясамлівацца з душамі памерлых продкаў.

У шматлікіх культурах матыль разумеўся , з аднаго боку , як здольнасць да пераўтварэння , зменаў, як найвышэйшая прыгажосць, а з другога боку – хуткацечнасць жыцця. У вобразе матыля паядналася сімваліка жыцця , смерці і бессмяротнасці.

Паўсюдна існавала строгая забарона забіваць матылёў.Пры гэтым сталыя людзі казалі: “Не забівай матыля: ён цябе не зачэпіць,а можа, гэтак твой памерлы дзядуля ці бабуля”. Ці так: “Чыясь душа прыляцела”.

Сл.наст. Паэт у вершы намаляваў вясновую карціну прыроды. А з дапамогай чаго гэта ён змог зрабіць,мы з вамі зараз разбяромся.

Мэта: нам патрэбна ўзнавіць веды пра мастацкія сродкі, назваць мастацкія сродкі ў вершы,запісаць ў сшытак. Вызначыць іх ролю.

Заданне для класа:

1.Назавіце мастацкія сродкі (эпітэт , параўнанне, метафара, увасабленне, сімвал)

2.Працуем па групах.

1-ая група. Закончыць радок: эпітэт – гэта.....Назваць эпітэты і падумаць над пытаннем: чаму вецер – звонкі?

2-ая група. Закончыць радок: метафара –гэта..... Назваць метафары ў вершы. Вызначыць іх ролю

3-яя група. Закончыць радок: параўнанне –гэта... Назваць параўнанні. Вызначыць іх ролю.

Правяраецца выкананне работы па групах.

Пытанне класу: Якую песню выковае матылёк вясне? (гімн). Звернем увагу на лексічнае значэнне слова , запісанага на дошцы. (**Гімн – урачысты, узнёслы музычны твор.**)

Абагульненне: якую ролю выконваюць мастацкія сродкі ў вершы? (З дапамогай іх аўтар падкрэсліў непаўторную прыгажосць майскіх дзён, калі цвітуць кветкі, сады. Перадаў гукі, які чуюцца ў наваколлі. Праўда, іх можа чуць толькі музыка, мастак або паэт.)

3.Чытанне верша адпаведна малюнкаў.

(выстаўленне адзнак)

Сл.наст .Зараз у нас хвіліны творчасці.

Мэта: развіццё творчых здольнасцей вучняў

Заданне па варыянтах:

1рад скласці сінквейн са словам матылёк ці вецер

Матылёк

Шпаркі, лёгкі, сінякрылы

Б'ецца, льецца, радуе, ляціць

Стварае гімн вясне

Паэт

Вецер

Звонкі, гучны, вясёлы

Шапаціць, шуміць, іграе, сваволіць

Ён лашчыць зёлкі і травы.

Музыкант.

2рад напісаць невялікі тэкст на тэму “Мае думкі пра верш М.Багдановіча”.

3 рад даць адказ на пытанне “Чаму вучыць верш М.Багдановіча”

(праверка творчых работ, выстаўленне адзнак)

Сл. наст. Да верша М.Багдановіча напісана музыка. Кім напісана і хто выконвае, нам паведаміць Козел Юлія

Даследчык: У вершы чуецца музыка. Гэтую музыку стварае матылёк, вецер, зёлкі, чарот. І. Паліводу не склала цяжкасці напісаць музыку да верша. Песня ўпершыню прагучала на першым нацыянальным песенным фестывалі ў Маладзечна ў 1993 годзе ў выкананні Алены Саўленайтэ, якая атрымала Гран-пры. (паслухаць на фоне веснавых малюнкаў).

(пытанне класу) У чым сугучнасць песні і верша (у меладычнасці, напеўнасці, улюбёнасці ў беларускія краявіды, у настроі).

Падвядзенне вынікаў урока.

2. Звярніце ўвагу на партрэт М. Багдановіча і адкажыце, які гэта быў чалавек, які ў яго быў унутраны свет. Зварот да эпіграфа ўрока . Чаму паэзія М. Багдановіча - чароўны квітнеючы сад? Чаму паэзія М. Багдановіча - водар? Выс. адзнак.

Д/З вывучыць верш на памяць. Ведаць мастацкія сродкі верша. Умець даваць характарыстыку лірычнаму герою. Ведаць ідэю верша і ўмець яе тлумачыць. .